

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1948

ANDRA KAMMAREN

Nr 37

20—24 november.

Debatter m. m.

Sid.

Lördagen den 20 november.

Interpellation av herr Birke ang. översyn av bensinransoneringen.. 3

Onsdagen den 24 november.

Svar på interpellationer av

herr Nilson i Spånstad ang. åtgärder för utvidgning av den gemensamma maskinanvändningen inom jordbruket 7

herr Svensson i Stenkyrka ang. av riksdagen begärd utredning om ett mera enhetligt detaljhandelspris på socker..... 14

herr Sefve ang. övervakning av att statliga institutioner följa priskontrollnämndens direktiv 15

Fiskerilånefonden 20

Interpellationer av

herr Fahlman ang. det s. k. martyravtalet mellan handelskommissionen, industrikommissionen och priskontrollnämnden... 20

herr Ohlin ang. åtgärder för ökning av de mindre företagens export 21

herr Falla ang. viss av priskontrollnämnden medgiven befrielse från priskontrollmärknings av skor, m. m. 21

Samtliga avgjorda ärenden.

Onsdagen den 24 november.

Statsutskottets utlåtande nr 231, ang. utgifter å tilläggsstat I (utrikesdepartementet) 19

— nr 232, ang. utgifter å tilläggsstat I (försvarsdepartementet) .. 19

	Sid.
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 236, ang. utgifter å tilläggsstat I (handelsdepartementet)	19
— nr 242, ang. befrielse från betalningsskyldighet till kronan....	19
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 58, ang. ändrad lydelse av fattigvårdslagen	19
— nr 59, ang. ändring av övergångsbestämmelserna till lagen om arbetsförmedling	19
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 69, ang. utgifter å tilläggsstat I (jordbruksärenden)	20

Lördagen den 20 november.

Kl. 2 em.

§ 1.

Justerades protokollet för den 13 innevarande november.

§ 2.

Herr statsrådet *Sträng* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 317, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 27 § förordningen den 20 juni 1941 (nr 577) angående bekämpande av tuberkulos hos nötkreatur m. m.; och

nr 318, angående ersättning till djurägare vid bekämpande av sjukdomen paratyfus hos höns.

Dessa propositioner bordlades.

§ 3.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden:

nr 231, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1948/49, i vad propositionen avser utrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 232, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1948/49, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 236, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1948/49, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 242, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa frågor om befrielse från betalningsskyldighet till kronan;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 61 § 1 mom. lagen den 14 juni 1918 (nr 422) om fattigvården, m. m.; och

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring av övergångsbestämmelserna till lagen den 18 april 1935 (nr 113) med vissa bestämmelser om arbetsförmedling; samt

jordbruksutskottets utlåtande nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1948/49, såvitt propositionen avser jordbruksärenden, jämte i ämnet väckta motioner.

§ 4.

Herr *Hagberg* i Luleå avlämnade en av honom *m. fl.* undertecknad motion, nr 628, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 314, angående godkännande av Sveriges anslutning till en överenskommelse angående intereuropeiska betalningar och kompensationer m. m.

Denna motion bordlades.

§ 5.

Interpellation ang. översyn av bensinransoneringen.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr BIRKE, som anförde: Herr talman! Genomförandet av den nu gällande bensinransoneringen, som trädde i kraft den 29 april innevarande år, väckte som bekant stark kritik. Dels ifrågasatte man, huruvida ransonering-

Interpellation ang. översyn av bensinransoneringen.

en efter den en månad tidigare genomförda prishöjningen över huvud taget var befogad, dels motsvarade icke avvägningen av bensintilldelningen till olika trafikgrupper deras relativa behov, och dels syntes den administrativa apparaten icke tillräckligt rustad för sin nya uppgift. I sistnämnda avseende kan bara pekas på det förhållandet, att en del elmotorfordon även tilldelades bensin. Vad beträffar avvägningen måste ju denna efter någon tid rättas till så att yrkestrafiken erhöll en tilldelning, som bättre svarade mot dess behov. Den första invändningen, d. v. s. frågan om bensinransonering över huvud taget var nödvändig, var emellertid av betydligt större räckvidd. Därvid hänvisade man till den ökning av bensinskatten med över 100 procent, som nyligen genomdrivits. På enskilt sakkunnigt håll ansåg man, att resultatet av denna prishöjning i varje fall först borde avvaktas innan man tillgrepe en ransonering. Därvid antogs, att det i sig på sätt och vis prohibitiva bensinpriset efter skattehöjningen skulle framtvinga den ur valutasynpunkt önskvärda minskningen av bensinkonsumtionen. Inom regeringen ansåg man sig dock tydligen icke kunna lita till de ekonomiska och folkpsykologiska lagarnas fria spel ens i detta avseende utan föredrog att beträda den vanliga regleringsvägen.

Utvecklingen beträffande bensinkonsumtionen kan emellertid sägas ha givit kritikerna rätt på denna punkt. Bensinförsäljningen har under var och en av de nu gångna tre första ransoneringsperioderna betydligt understigit den av myndigheterna beräknade genomsnittliga, varigenom uppstått ett överskott på cirka 50 000 m³. Därvid är att märka, att den första hälften av ransoneringsåret, som nu tilländalupit, ur trafiksynpunkt utgör en normal högsäsong. Under sommaren är givetvis personbilismen intensivast; motorbåtstrafiken har nu ebbat ut, och last-

bilstrafiken har nu även haft sin högsäsong. Det kan antagas, att en hel del personbilägare inför vintern ställa in sina fordon på grund av väderleksförhållandena. Motorbåtstrafiken, som för ransoneringsåret erhållit en tilldelning av 12 000 m³, är under vinterhalvåret mycket obetydlig. Lastbilstrafiken börjar redan nu minska kraftigt på grund av nedskärningen av investeringsvolymen. För den återstående hälften av ransoneringsåret, som även normalt utgör en lågsäsong ur trafiksynpunkt, kan man därför vänta att bensinbesparingen, d. v. s. skillnaden mellan den faktiska försäljningen och den av myndigheterna vid ransoneringens genomförande förutsatta, kommer att högst väsentligt överstiga första halvårets besparing.

Utvecklingen måste sägas ha utvisat, att det prohibitiva bensinpriset i sig utgör en tillräcklig ransoneringsfaktor för att hålla den valutakrävande bensinkonsumtionen nere. I detta påstående ligger emellertid icke något erkännande av den nuvarande bensinskattens berättigande. Så länge den nuvarande politiska maktfördelningen består, torde emellertid någon ändring på denna punkt icke vara att förvänta. Den i praktiken subsidiära bensinransoneringen framstår därför såsom onödigt och skulle kunna avskaffas. Detta överensstämmer även med uppfattningen på enskilt sakkunnigt håll.

Ett slopande av bensinransoneringen skulle antagligen icke leda till ens en så stor försäljning, som inom ransoneringsram förutsattes av myndigheterna vid dess genomförande för det första ransoneringsåret. Därigenom skulle vidare kostnaderna för ransoneringsapparaten, som nu torde uppgå till betydande belopp, inbesparas och personal och lokaler frigöras för andra uppgifter. Vårt lands knappa valuta-reserv skulle knappast behöva vidkännas någon extra åderlåtning. Importpriset på bensin är ju för övrigt ytterst

Interpellation ang. översyn av bensinransoneringen.

obetydligt i förhållande till utförsäljningspriset. Svartabörshandeln med bensin skulle elimineras. Så skulle även ske med den alltmer omfattande underhandsövergången till inköp i efterskott. Vidare skulle de individuella orättvisor, som alltid måste bli följden av ett ransoneringssystem, upphöra. De nuvarande hamsterlagren av bensin, som säkerligen icke äro obetydliga och som på grund av dåliga lagringsförhållanden genom svinn måste förorsaka nationalhushållet betydande förluster och dessutom innebära stora risker ur säkerhetssynpunkt, skulle vidare frigöras för konsumtion. Därigenom kan även väntas, att bensinförsäljningen i motsvarande mån kommer att minska. Ur synpunkten av en önskvärd beredskapslagring torde alltför tungt vägande invändningar ej kunna resas mot ett avskaffande av bensinransoneringen, då man knappast behöver räkna med ökning av förbrukningen. Oljebolagens nuvarande tvångslagring kan fortsätta. Den militära beredskapslagring, som hittills skett under ransoneringen, är för övrigt inräknad i oljebolagens försäljningar. Sist men psykologiskt icke minst viktigt skulle ett slopande av bensinransoneringen inför folket utgöra ett tecken på god vilja från regeringens sida och ett bevis för att denna ej bedriver reglering för regleringens egen skull.

På grund av vad sålunda anförts får jag hemställa om kammarens tillstånd

att till statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet få rikta följande fråga:

Är statsrådet villig att omedelbart låta verkställa en översyn av bensinransoneringen i syfte att undersöka, huruvida icke denna ransonering snarast möjligt skulle kunna avskaffas?

Denna anhållan bordlades.

§ 6.

Anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 462, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 och 15 §§ lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstvång för byggnadsarbete.

§ 7.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

På grund av utrikes resa anhåller undertecknad om ledighet från riksdagsgöromålen fr. o. m. 22 nov. t. o. m. 4 dec. 1948.

Stockholm den 17 nov. 1948.

Gunnar Ljungqvist.

Kammaren biföll denna anhållan.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 2,08 em.

In fidem:

Gunnar Britth.

Tisdagen den 23 november.

Kl. 4 em.

§ 1.

Justerades protokollen för den 16 och 17 innevarande november.

§ 2.

Föredrogos var efter annan och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl.

Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner:

nr 317, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 27 § förordningen den 20 juni 1941 (nr 577) angående bekämpande av tuberkulos hos nötkreatur m. m.; och

nr 318, angående ersättning till djurägare vid bekämpande av sjukdomen paratyfus hos höns.

§ 3.

Föredrogs och hänvisades till utrikesutskottet den på bordet liggande motionen nr 628 av herr *Hagberg* i Luleå m. fl.

§ 4.

Föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 231, 232, 236 och 242, andra lagutskottets utlåtanden nr 58 och 59 samt jordbruksutskottets utlåtande nr 69.

§ 5.

Föredrogs den av herr *Birke* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet angående översyn av bensinransoneringen.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 6.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

nr 454, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1948/49, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde;

nr 455, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1948/49, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 456, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1948/49, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 457, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1948/49, i vad propositionen avser inrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 458, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1948/49, i vad propositionen avser folkhushållningsdepartementets verksamhetsområde;

nr 459, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse från skyldighet att erlægga överuttagningsavgift för elektrisk kraft;

nr 460, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av internationell överenskommelse rörande flygsäkerhetstjänsten på Island; och

nr 461, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning i anledning av sjukdom, som drabbat vissa elever vid tandläkarhögskolan i Stockholm.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 4,05 em.

In fidem:

Gunnar Britth.

Onsdagen den 24 november.

Kl. 11 fm.

§ 1.

Herr talmannen meddelade, att herr Olofsson i Höganäs, som vid kammarens sammanträde den 16 innevarande november med läkarintyg styrkt sig tills vidare vara hindrad att deltaga i riksdagsgöromålen, denna dag åter intagit sin plats i kammaren.

§ 2.

Svar på interpellation ang. åtgärder för utvidgning av den gemensamma maskin-användningen inom jordbruket.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet STRÄNG, som yttrade: Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har herr Nilson i Spånstad till mig framställt följande spörsmål:

Vilka åtgärder ämnar herr statsrådet vidtaga för att den gemensamma maskin-användningen inom jordbruket skall kunna utvidgas så att den blir till avsett gagn för svenskt jordbruk?

Då jag går att besvara denna fråga vill jag först erinra om att de bestämmelser, som nu gälla angående statligt stöd till gemensam maskinhållning inom jordbruket, beslutats av riksdagen i våras. Stödet lämnas enligt dessa bestämmelser dels i form av lån ur jordbrukets maskinlänefond, dels i form av bidrag. Den som fått lån är i regel också berättigad till bidrag. Bidraget utgår i detta fall på så sätt, att låntagaren, sedan han amorterat 75 procent av den ursprungliga lånesumman, befrias från skyldigheten att betala resten av lånet. Om maskinanskaffningen finansieras på annat sätt än genom lån från maskinlänefonden, kan bidrag också utgå. I sådant fall skall maskinhållaren i sam-

band med maskinanskaffningen göra ansökan hos vederbörande organ, hushållningssällskapet eller lantbruksstyrelsen, om att förklaras berättigad till bidrag. Bidragsbeloppet är i detta fall 25 procent av det belopp som kunnat erhållas såsom lån. Bidraget utbetalas först sedan maskinhållningen utövats på ändamålsenligt sätt under minst sex år.

De av årets riksdag beslutade bestämmelserna inneburo bland annat en avsevärd utvidgning av möjligheterna att få bidrag utan samband med lån ur maskinlänefonden. Bland annat med hänsyn härtill ansågs det nödvändigt att fastställa en viss gräns för statsverkets ekonomiska åtaganden i fråga om bidrag till gemensam maskinhållning. Denna gräns bestämdes för innevarande budgetår så, att lån ej skulle få beviljas och utfästelser om bidrag göras i vidare mån än att det sammanlagda beloppet av de bidrag, som skulle utgå till återbetalning av lån eller på grund av gjorda utfästelser, ej fick överstiga 500 000 kronor. I höst ha emellertid från flera håll, bland annat från lantbruksstyrelsen och från hushållningssällskapens förbund, inkommit framställningar om höjning av denna bidragsgräns. Det har i framställningarna betonats att den nu gällande gränsen är så låg, att den statliga bidragsverksamheten för främjande av gemensam maskinhållning måste skäras ned ganska kraftigt i förhållande till den omfattning den haft under de närmast föregående åren.

Något ökat anslag till maskinlänefonden har däremot ej ifrågasatts i dessa framställningar. Även interpellanten synes av motiveringen till interpellationen att döma närmast ha tänkt på verkningarna av den nu gällande bidragsgränsen. Jag skall därför endast behandla denna fråga.

Svar på interpellation ang. åtgärder för utvidgning av den gemensamma maskin-användningen inom jordbruket.

Jag vill då understryka att det här föreligger ett avvägningsproblem. Hur angeläget det än är att den gemensamma maskinhållningen skall få ökad omfattning är det tydligt, att man även på detta område måste tänka på att hålla investeringarna och statsutgifterna tillbaka. Å andra sidan måste det beaktas, att en utvidgning av den gemensamma maskin användningen är en av de allra snabbast verkande rationaliseringsåtgärderna och därför i nuvarande läge i hög grad förtjänar det allmännas stöd. För min del är jag av den uppfattningen, att det med hänsyn särskilt till sistnämnda synpunkt är befogat att den statliga verksamheten på detta område ökas utöver den ram, som föreslagits i proposition nr 188 och som godkändes av riksdagen i våras. Jag har därför för avsikt att hemställa att Kungl. Maj:t i samband med framläggande av ny tilläggsstat för innevarande budgetår skall föreslå riksdagen att höja den gällande bidragsgränsen. Jag är emellertid icke för dagen beredd att taga ställning till frågan hur stor denna höjning bör vara.

Vidare anförde:

Herr NILSON i Spånstad: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få framföra mitt tack för svaret på min interpellation. Jag noterar med tillfredsställelse den i svaret utlovade propositionen om ökade medel till bidrag till gemensam maskinhållning i samband med tilläggsstaten för innevarande år. Jag tillåter mig hoppas på att de medel som då komma att ställas till förfogande skola bli så rikliga, att denna värdefulla och för jordbruket så betydelsefulla verksamhet skall kunna bedrivas i ökad omfattning i framtiden.

Att det nuvarande tillståndet inte svarar mot de förhoppningar man ansåg sig ha rätt att hysa, sedan de nya förslagen antagits av riksdagen, framgår

vid en jämförelse mellan de medel som ställts till förfogande sista halvåret i år och tidigare såsom för gemensam maskin användning disponerade låne- och bidragsbelopp. För senare halvåret i år har t. ex. Hallands län medgivits göra utfästelser om bidrag med högst 13 000 kronor. Skulle samma bidragsgrund tillämpats på de lån som utlämnades 1947, skulle Hallands läns hushållningssällskap då disponerat 77 432 kronor, och under första halvåret 1948 skulle åtgått 31 695 kronor till bidrag. Det för senare halvåret 1948 lämnade bidraget utgör således inte ens en femtedel av de bidrag som detta hushållningssällskap med tidigare snävare gränser för bidragsgivningen funnit berättigade. Situationen torde vara ännu svårare på andra håll, men dessa siffror torde säga tillräckligt om hur nödvändigt det är med den ändring herr statsrådet har signalerat.

I detta sammanhang ber jag utöver vad jag här sagt att få fästa uppmärksamheten på ett par uttalanden i interpellationssvaret som jag ej anser mig böra förbigå utan att därtill knyta ett par reflexioner. Det sägs att med hänsyn till att det av riksdagen bifallna förslaget bl. a. innebär en avsevärd utökning av möjligheterna att få bidrag ansågs det nödvändigt att fastställa en viss gräns för statsverkets åtaganden när det gäller bidragen till den gemensamma maskinhållningen. Det är denna gräns man nu stött på, och gränsen har i proposition nr 188 dragits så snävt att bidragen gentemot vad som tidigare beviljats endast komma en mindre del av de sökande till godo. Jag vågar tro att det varit såväl utredningens som riksdagens mening, att de utökade bidragsmöjligheterna alls inte skulle innebära ökade bidrag för ett fåtal, medan ett större antal sökande än som tidigare skett skulle utestängas från bidrag. I stället torde meningen ha varit dels att öka bidragen i de enskilda fal-

Svar på interpellation ang. åtgärder för utvidgning av den gemensamma maskin-användningen inom jordbruket.

len och dels att vidga möjligheterna för jordbrukare som önska rationalisera sin drift att erhålla de beslutade bidragen. Jag väddar på denna punkt till herr statsrådet att nu när bidragen skola omprövas jämväl undersöka, om inte denna tolkning kan anses innefattad i riksdagens beslut.

I svaret har vidare riktigt antytts att jag ej påyrkat större bidrag till maskinlånafonden. Jag vill gärna framhålla att jag medvetet underlåtit detta av den anledningen att jag ansåg, att om det innebar en belastning för statsverket att öka fonden, kan ändå en väsentlig förbättring åstadkommas, om det ställes medel till förfogande för en ökad bidragsgivning. Detta utesluter emellertid inte en önskan att också fonden förstärkes, om detta är möjligt.

I ett annat uttalande i svaret sågs att, hur angeläget det än är med en utökning av den gemensamma maskinhållningen, måste man ändå tänka på att hålla investeringarna nere och statsutgifterna tillbaka. Av fortsättningen framgår emellertid att herr statsrådet är väl införstådd med den gemensamma maskin användningens betydelse ur rationaliseringssynpunkt. Samtidigt som jag understryker detta — i fråga om den gemensamma maskin användningens betydelse är jag ense med herr statsrådet — vill jag gärna ytterligare understryka att här om någonsin är ett område inom jordbruket där synpunkterna om investeringsbegränsningen böra tillmätas än mindre betydelse än eljest.

Till stöd för denna uppfattning vågar jag bl. a. åberopa de uttalanden om det svenska jordbrukets betydelse i strävandena att genom ökad produktion spara valuta som herr statsrådet själv nysst offentliggjort samt de betydande uppgifter som i detta avseende tillagts det svenska jordbruket i regeringens krisplan. Skall den utökning av den svenska jordbruksproduktionen som man räknar med bliva verklighet, beror detta i

mycket hög grad på en sak. Det beror på om de svenska jordbrukarnas egen ständiga strävan att rationalisera driften och öka jordbrukets avkastning får det betydelsefulla stöd från det allmänna, som en väsentligt ökad bidragsgivning till gemensam maskin användning ger och kan ge. Den gemensamma maskin användningen får därför än större betydelse i nuvarande situation, då det gäller att lyfta landet ut ur den kris som nu råder.

Herr WERNER: Herr talman! Jag har begärt ordet för att med några uppgifter belysa det allvarliga läge, vari hushållningssällskapens här ifrågavarande låneutlåmning kommit genom den åtstramning av statens bidragsgivning, som tog sig uttryck i lantbruksstyrelsens skrivelse till hushållningssällskapen den 13 september 1948.

Jag vill understryka vad interpellanten framhållit om betydelsen av att den statliga låne- och bidragsverksamheten på detta område inte kommer att minskas, något som nu tycks bli förhållandet. Om jordbruket verkligen skall kunna, såsom det är förutsatt, öka sin produktionsvolym med 8½ % under de närmaste fyra åren, måste jordbruket erhålla möjlighet att i allt större utsträckning ta maskinerna i sin tjänst. Den möjlighet härtill, som öppnats genom statens nuvarande låne- och bidragsverksamhet, har också utnyttjats i mycket hög grad. Inom det län jag representerar ha vi haft glädjen att kunna tillmötesgå inkomna låncansökningar till ett belopp, som i slutet av detta år väl kommer att belöpa sig till omkring 1 700 000 kronor.

Läget för dagen, eller kanske rättare sagt den 1 november 1948, belyses emellertid av några siffror, som jag skall tillåta mig att här anföra.

Inom Värmlands läns hushållningssällskap ha vi för första halvåret 1948

Svar på interpellation ang. åtgärder för utvidgning av den gemensamma maskin-användningen inom jordbruket.

av staten erhållit lånemedel till ett be-
lopp av 150 000 kronor, och för andra
halvåret har sällskapet av de 250 000
kronor, varom framställning gjorts och
vilka väl skulle behövas för att till-
godose lånebehovet, erhållit 125 000
kronor. Genom lantbruksstyrelsens cir-
kularskrivelse har emellertid bidrags-
givningen begränsats till ett högsta be-
lopp av 20 000 kronor för senare halv-
året 1948, vilket alltså förutsätter att de
beviljade lånen endast skulle få uppgå
till 80 000 kronor.

Det belopp, varom låneansökningar
inkommit till den 1 november 1948,
uppgår emellertid till inte mindre än
712 000 kronor. Till sällskapet inkom-
na och delvis redan beviljade ansök-
ningar representera ett belopp av
527 000 kronor, men därtill komma de
lån, som enligt de nya bestämmelserna
beviljats av bankerna och som uppgå
till ett sammanlagt belopp av 185 000
kronor. Enligt cirkularskrivelsen från
lantbruksstyrelsen av den 13 september
i år skola ju dessa lån efter prövning
av sällskapet erhålla en proportionellt
sett lika stor andel av det givna stats-
bidragsbeloppet.

Utfästelser om bidrag äro redan giv-
na av hushållningssällskapet för 150 000
kronor enligt 20-procentregeln — detta
avser alltså första halvåret — och för
80 000 kronor enligt 25-procentregeln,
avseende andra halvåret. Det föreligger
alltså den 1 november 1948 låneansök-
ningar till ett belopp av 297 000 kronor,
beträffande vilka icke någon utfästelse
gjorts.

Därtill kommer bankernas utlåning
på, såsom nämnt, 185 000 kronor, var-
över sällskapet icke kan öva den minsta
kontroll. Det ligger sålunda helt utan-
för sällskapets möjligheter att bl. a. av-
göra, om man inte genom denna utlå-
ning åstadkommer en överdimensione-
ring av maskinparken inom vissa om-
råden. Maskinlånenämnden inom säll-
skapet kan inte förhindra en utlåning

till maskinanskaffning som anses över-
flödigt, ty nämndens registrering sker
först sedan lånet beviljats.

Jag kommer alltså fram till att det
föreligger av sällskapet ännu icke be-
handlade låneansökningar till ett be-
lopp av 297 000 kronor plus genom ban-
kerna redan utlånade 185 000 kronor,
alltså tillsammans 482 000 kronor, och
att vi fullständigt sakna medel till läm-
andet av de bidrag, som skulle bli följd-
en av denna långivning — med till-
lämpning av 25-procentregeln skulle vi
alltså nu behöva 120 500 kronor i stat-
ligt bidragsbelopp för att kunna till-
mötesgå ineliggande ansökningar.

Jag bara konstaterar att sådana som
förhållandena nu blivit, måste det nog
konstateras, att Värmlands läns hus-
hållningssällskap säkerligen blir tvingat
att under år 1949 upphöra med här
ifrågavarande för jordbruket mycket
viktiga verksamhet, såvida icke nya
statsmedel tillföras sällskapet.

En sådan utveckling kan emellertid
inte ligga i linje med motiveringen till
den proposition, som antogs av riks-
dagen så sent som i juni månad detta
år. Denna proposition byggde på en ut-
redning, som konstaterat att jordbrukets
totala maskininköp representerade myc-
ket betydande belopp — jag kan inte
erinna mig de exakta siffrorna — men
att endast 3,5 procent därav utgjordes
av inköp, som bestridits med lån från
statens maskinlånefond. Alltnog, det
kunde fastslås att lånen från maskin-
lånefonden inte voro begärliga, och för
att göra dem mera lockande höjde man
statsbidraget från 20 procent, räknat på
80 procent av lånebeloppet, till 25 pro-
cent. Man vidgade även i någon mån
låneformen. Möjligheten att uppta lån
hos bankerna fanns ju redan förut, men
det bestämdes nu att även enskilda per-
soner, som själva betalade sina maski-
ner och samtidigt sökte statsbidrag,
skulle kunna erhålla sådant. Dessutom
skulle till maskincentralerna lämnas ett

Svar på interpellation ang. åtgärder för utvidgning av den gemensamma maskin-användningen inom jordbruket.

bidrag av 25 procent, räknat på hela anskaffningskostnaden för eventuella maskinhallar.

Det var alltså lysande perspektiv som rullades upp. Men så kommer denna kalldusch, när hela verksamheten ser ut att strypas på grund av brist på medel. Det finns därför verkligen skäl för det löfte, som herr statsrådet här lämnat och för vilket vi äro ytterst tack-samma. Det är nu bara vår förhoppning, att statsrådet låter införskaffa uppgifter från hushållningssällskapen över hela linjen för att kunna bilda sig en uppfattning om storleken av det medelsbehov som föreligger.

Jag måste också betyga att i nuvarande tider med brist på arbetskraft äro jordbrukets möjligheter att öka sin produktionsvolym i mycket hög grad beroende av möjligheten att anskaffa jordbruksmaskiner. Den störtflod av låneansökningar, som kommit, är sålunda orsakad dels av bristen på arbetskraft, dels av att man börjat övergå till inköp av traktorer, som dra mycket pengar. Men det är under alla förhållanden nödvändigt att detta lånebehov tillgodoses i den mån det är möjligt.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **STRÄNG**: Herr talman! Det är inte så mycket att säga utöver vad som anförts i interpellationssvaret, men jag vill framhålla, att enligt min uppfattning blir det nödvändigt att se till, att hushållningssällskapen få erforderliga medel, för den händelse gamla lån i år aktualisera en bidragsgivning som går utöver de medel som sällskapen disponera.

Vad framtiden beträffar sades det ju i propositionen i våras att lånegivningen skulle begränsas på ett sådant sätt, att bidragsbeloppen innevarande år stannade inom ramen av 500 000 kronor. Det är nu klart för oss allesammans, att det var en alltför snäv gräns,

som därmed drogs, och jag har också i interpellationssvaret sagt, att jag anser mig tvingad att redan detta år på tilläggsstat begära en utökning av bidragsbeloppet.

Herr NORUP: Herr talman! Det var en passus i statsrådets svar som gav mig anledning att göra några reflexioner.

Statsrådet säger, att de myndigheter som begärt ökning av ifrågavarande anslag inte ha kommit med några preciserade krav. Det har gjorts påpekanden från hushållningssällskapens förbund och från enskilda hushållningssällskap. Från Kristianstads läns hushållningssällskap, som jag tillhör, ha vi gjort framställning i denna fråga, och där är det sammanlagda beloppet av de lån för att skaffa maskiner varom ansökan gjorts större än det bidragsanslag som riksdagen beviljat. Följaktligen finner man, att det bland jordbrukarna i dag är ett oerhört stort intresse för att anskaffa maskiner. För en hel del smärre jordbrukare är det omöjligt att med egna medel anskaffa dylika, och då har man denna utväg. Det är ju tacknämligt, att statsrådet här säger att han ämnar av riksdagen begära mera pengar, men denna fråga är så allvarlig och av en sådan storleksordning, att om man skall uppfylla de förväntningar som jordbrukarna i dag lysa, måste man från statens sida se till, att de lånemedel som ställas till förfogande bli av ett helt annat omfång än vad man hittills varit villig att gå med på.

När småbruket i dag skall lösa sina problem, finner man att maskinanskaffning är nödvändig, om det skall kunna existera. För det medelstora jordbruket är frågan kanske ännu mer aktuell, ty där göra sig svårigheterna att anskaffa arbetskraft mer och mer gällande för varje dag, och där blir anlitaandet av maskinstationer alltmer nödvändigt. Det är just när det skall anskaffas ma-

Svar på interpellation ang. åtgärder för utvidgning av den gemensamma maskin-användningen inom jordbruket.

skiner till dessa maskinstationer, som lånebehovet gör sig gällande. Vi ha också bevittnat, hur flykten från jordbruket blivit större, ju längre tiden lidit. Då är den enda utväg som finns, om vi skola kunna upprätthålla den produktion av jordbruksprodukter som vi nu ha, att man har möjlighet att ersätta den manuella kraften med maskinkraft. Följaktligen är detta ett intresse av oerhört stora mått.

Även om man från hushållningssällskapen inte har vågat sig på att angiva summan av de medel som böra ställas till förfogande, så är därmed inte sagt annat än att behovet ändå är stort. Men vi ha ansett det vara lämpligt att saken påpekas för statsmakterna. Sedan får man från lantbruksstyrelsens sida närmare angiva kraven till jordbruksdepartementet, och då får givetvis chefen för jordbruksdepartementet lägga fram förslag som ge jordbruket bättre möjligheter än det har i dag.

Jag fick den uppfattningen, att statsrådet hade kommit till den slutsatsen, att när de olika hushållningssällskapen inte hade begärt en viss summa, frågan kanske icke var så aktuell, och det ger mig anledning att säga, att den är oerhört aktuell och att den begränsning som nu är ålagd hushållningssällskapen kommer att menligt inverka på jordbrukets möjligheter att anskaffa maskiner och därmed också inverka på jordbrukets produktion. Jag medger gärna att det kan vara besvärligt att öka detta anslag i en tid, då statskassan har ont om pengar, men om vi göra en jämförelse med förhållandena på andra områden, är jag övertygad om att vi skola finna, att man här är inne på en sak som bör skjutas i förgrunden, därför att den kommer att ha så stora återverkningar.

Jag är glad över statsrådets deklARATION att han vill se till att det blir större anslag, och jag hoppas, att dessa bli så tilltagna, att de förväntningar som små-

bruket och det medelstora jordbruket i dag ställa på statsmakterna, efter uppmaningen från statens sida att öka produktionen, skola bli uppfyllda, så att inte jordbrukarna senare kunna komma och säga: Vi voro villiga, men vi fingo icke det stöd från statsmakternas sida som vi väntat.

Herr ORGÅRD: Herr talman! Jag har ingen anledning att annat än understryka nödvändigheten av ökat stöd åt jordbrukets mekanisering och att framför allt den gemensamma maskinanskaffningen bör underlättas genom ökat anslag. Men jag finner mig ha anledning att anföra några kompletterande synpunkter och framhålla nödvändigheten av att vid ansökningar om lån och beviljandet av bidrag framför allt det enskilda behovet men också förhållandena i orten undersökas.

Jag tror man kan säga, att även om det är lokalt betingat har motoriseringen på sina håll blivit överdimensionerad. Ätminstone i våra trakter är det en tendens att även vid smärre jordbruk var och en skall ha sin egen traktor. Det kanske kan vara bra, men fråga är om det på det hela taget är ekonomiskt. Jag känner t. ex. en bygd där det finns en större traktor som väl skulle kunna fylla bygdens behov. Nu ha nästan alla jordbrukare i bygden köpt sig en egen traktor, och den stora traktorn står i stor utsträckning oanvänd. Det är ju inte ekonomiskt, och med hänsyn till valutaförhållandena och även till nödvändigheten att arbeta fram anordnandet av gemensamma traktorstationer bör, förefaller det mig, denna tendens ägnas uppmärksamhet.

Det var bara dessa kompletterande synpunkter, herr talman, som jag ville framföra.

Herr WERNER: Herr talman! De synpunkter som herr Orgård nyss framförde äro fullkomligt riktiga. Vid den

Svar på interpellation ang. åtgärder för utvidgning av den gemensamma maskin-användningen inom jordbruket.

maskinanskaffning som har omhänderhafts av hushållningssällskapet i Värmlands län har man också gått in för att undersöka det lokala behovet av maskinerna, men denna verksamhet blir fullkomligt omöjliggjord genom den nya låneform som kommit till, varvid bankerna — givetvis med hänsyn till möjligheten att befria staten från själva låneutgiften i samband med utlämnande av bidrag — medgivit rätt att i förväg, innan hushållningssällskapets maskinlänämnd prövat saken, utlämna lån. Sedan ha de som erhållit lån presenterat uppgifter om sina lånebelopp för hushållningssällskapet i och för erhållande av respektive andelar av bidragsbeloppet. Jag redogjorde nyss för att i Värmlands län bankernas utlåning uppgick till 185 000 kronor, och nu skola dessa som erhållit lån ha sin andel av de 20 000 kronor i bidragsbelopp som sällskapet har att fördela för senare halvåret 1948. Detta tillsammans med en brist på 252 000 kronor för hushållningssällskapet har gjort att maskinlänämnden icke ser sig någon råd att kunna på ett rättvist sätt verkställa denna fördelning.

I anledning av herr Orgårds anförande vill jag säga, att maskinlänämnden i ett visst fall, just med hänsyn till den överdimensionering av maskinparken som han talat om, har avsett att företaga en undersökning. Nämnden hade tänkt att lägga upp en kontroll över var det finns maskiner redan förut stationerade. Men den möjligheten förefinns inte om bankernas utlåningsrätt utan någon form av samarbete med hushållningssällskapen skall få fortsätta. Jag har bara velat påpeka detta till statsrådets begrundande.

Herr **HELLBACKEN**: Herr talman! Jag skall endast be att få betyga, att enligt min uppfattning har herr Orgård givit uttryck åt vad som förekommer

inte bara i hans landsända utan även på annat håll. Förhållandena ha blivit sådana, att man på grund av den brist på arbetskraft som råder på jordbrukets område försöker rationalisera på maskinell väg, och detta har i viss mån blivit oekonomiskt. Det gäller inte bara när den enskilde köper maskiner utan även i många fall när lånemöjligheterna för att skaffa maskiner utnyttjas.

Jag kan erinra om en sak som kammarens ledamöter ha sig bekant. År 1947 hade vi här i landet 1 500 större skörde-tröskverk. Det var importerad vara. År 1948 hade vi 3 000 skördetröskverk, och dessa tröskverk ha under sistlidna sommar med dess ojämna nederbörd — det regnade rätt ofta — blivit stående och inte kommit till den användning som var avsedd. Det är många som sagt att man här har gett sig in på en sak som inte gett vad man trott. Jag skulle vilja säga till dem det vederbör, att när det gäller dessa lånemedel skall man se till, att de också komma till den nytta som är avsedd när de lämnas ut. I annat fall göra vi ej jordbrukarna den tjänst som medlen äro avsedda att lämna. För alla parter måste det vara av betydelse att avsedda lån komma till bästa användning. Jag har bara velat framhålla detta i denna debatt.

Herr **NILSON** i Spånstad: Herr talman! Med anledning av vad som sist har anförts känner jag mig förpliktad att säga, att hur det än i övrigt kan bli, komma hushållningssällskapen att svara för en mycket stor del, sannolikt den allra största delen av lånebeviljandet framåt i tiden, och beträffande den del av lånebeviljandet som hushållningssällskapen svara för förekommer ju, innan lånen beviljas, alltid en noggrann prövning huruvida det är ekonomiskt berättigat att köpa de maskiner som det är fråga om. De farhågor som här förts fram gälla så-

Svar på interpellation ang. av riksdagen begärd utredning om ett mera enhetligt detaljhandelspris på socker.

ledes allenast en mindre del av den gemensamma maskinanskaffningen. Jag skulle tro att, om man skärskådade den mindre del till vilka bankerna bevilja lån, skulle man komma till det resultatet, att det är en mycket liten procent av denna del, där bidragen användas på ett ur ekonomisk synpunkt mindre lämpligt sätt. Jag tror att detta är undantagsfall, som inte böra skymma det viktiga och nödvändiga: att en gemensam maskinhållning främjas i jordbrukets, i hela produktionens och i hela landets intresse.

Sedan skulle jag vilja till herr Hellbacken säga, att uppgifterna om de större tröskverken så till vida inte voro riktiga, som vi sedan åtskilliga år tillbaka ha en mycket stor tillverkning av större tröskverk inom landet. Jag skulle tro, att under den senaste tiden huvudparten av tillskottet av tröskverk utgjorts av här i landet tillverkade maskiner. Importen är numera ganska ringa.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3.

Svar på interpellation ang. av riksdagen begärd utredning om ett mera enhetligt detaljhandelspris på socker.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet STRÄNG, som yttrade: Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har herr Svensson i Stenkyrka till mig framställt följande spörsmål.

Avser statsrådet att inom den närmaste framtiden låta igångsätta den av 1946 års riksdag begärda utredningen rörande möjligheten att åstadkomma ett enhetligt eller i varje fall mera enhetligt detaljhandelspris på socker?

Till svar härpå får jag meddela att den av interpellanten efterlysta utredningen både igångsatts och i det närmaste avslutats. Redan den 24 maj 1946

uppdrog nämligen Kungl. Maj:t åt statens sockernämnd att — under beaktande av vad som anförts i bevillningsutskottets av riksdagen godkända utlåtande nr 31 — i samråd med statens priskontrollnämnd verkställa utredning rörande möjligheterna att åstadkomma ett enhetligt eller i varje fall mera enhetligt detaljhandelspris på socker. Sockernämnden har redan låtit utföra en mycket omfattande undersökning om fraktförhållanden och andra frågor av betydelse för handelsmarginalen samt undersökt olika vägar för att få ett mera enhetligt sockerpris och kostnaderna härför. Enligt vad nämnden meddelat har den nu tagit slutlig ståndpunkt i frågan och beräknar att kunna avlämna sitt betänkande någon gång under innevarande månad.

Härefter anförde

Herr SVENSSON i Stenkyrka: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet få framföra mitt tack för svaret.

Anledningen till att jag framställde frågan var, att jag efter att ha tagit del av socialstyrelsens prisstatistik har funnit att det ännu i höst råder rätt starka variationer i fråga om sockerpriset, detta trots att riksdagen redan år 1946 skrev till Kungl. Maj:t med begäran om utredning rörande möjligheterna att åstadkomma ett mera enhetligt sockerpris. Jag har inte heller kunnat finna, att Kungl. Maj:t tillsatt någon kommitté för detta ändamål.

Det är därför med tillfredsställelse jag nu erfar, att Kungl. Maj:t redan år 1946 uppdragit åt sockernämnden att i samråd med priskontrollnämnden utreda spörsmålet. Jag har ingenting att anmärka mot detta, ty det finns väl inte någon anledning att antaga, att sockernämnden skulle låta sig ledas av några förutfattade meningar. År 1941 framhöll emellertid sockernämnden, att det enligt nämndens mening inte fanns någon

Svar på interpellation ang. övervakning av att statliga institutioner följa priskontrollnämndens direktiv.

grund för ett statligt ingripande i fråga om sockerpriset.

Jag får kanhända tolka statsrådets uttalande här om att omfattande utredningar företagits såsom en antydning om att man strävat efter att åstadkomma det önskade resultatet, och med hänsyn därtill kanske jag redan på förhand kan tacka herr statsrådet.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4.

Herr statsrådet *Sträng* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 319, med förslag till förordning om särskilt anstånd med inbetalning av kvarstående skatt på grund av 1948 års taxering, m. m.

Denna proposition bordlades.

§ 5.

Svar på interpellation ang. övervakning av att statliga institutioner följa priskontrollnämndens direktiv.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för folkhushållningsdepartementet, statsrådet fru **KOCK**, som yttrade: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Sefve frågat mig, om jag är villig effektivt tillse, att även statliga institutioner i sin verksamhet följa de prisdirektiv som priskontrollnämnden utfärdar.

Till svar härå får jag anföra följande.

Till grund för interpellationen ligger ett fall, där fråga varit om både utlåning och försäljning av ett parti zink från statens reservförråd, vilket handhaves av riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap.

Vad först beträffar utlåning av varor från riksnämndens lager gäller i allmänhet att riksnämnden kräver säkerhet för varupartiet genom att fordra

garanti i form av bankgaranti, deposition eller annan likvärdig säkerhet. Storleken härav bestämmes med hänsyn till återanskaffningspriset (världsmarknadspriset), även om detta överstiger priskontrollnämndens vid tillfället gällande pris. Under lånetiden, som brukar uppgå till några månader, kan det nämligen tänkas, att priskontrollnämndens pris uppjusteras till världsmarknadspriset. Skulle återlämning av varan av någon anledning ej komma till stånd, har nämnden härigenom alltså säkerhet svarande mot återanskaffningspriset och därigenom även säkerhet att erhålla priskontrollnämndens pris. Låntagaren har att erlagga 3 procent ränta å garantibeloppet som ersättning för att nämnden finansierar låntagarens varubehov under lånetiden. Någon försäljning har hittills ej skett och avses ej komma att ske till högre pris än det av priskontrollnämnden fastställda.

Vad därefter angår det i interpellationen avsedda särskilda fallet må framhållas, att det företag, som torde avses i interpellationen, den 23 september i år vände sig till riksnämnden med begäran att få köpa 200 ton zink. Industrikommissionen tillstyrkte försäljning av 50 ton. Med hänsyn till önskvärdheten av att reservlagret av zink på längre sikt icke minskades erbjöd riksnämnden i stället företaget att få låna 50 ton under sex månader på sedvanliga villkor. Vid låneerbjudandet blev emellertid av misstag garantipriset satt till 1 krona 60 öre per kilogram i stället för 1 krona 41 öre, som det med hänsyn till världsmarknadspriset på zink rätteligen bort vara. På grund av förväxling mellan noteringarna på zink och bly vid noterandet per telefon av varunoteringar från Tidningarnas telegrambyrå blev garantipriset för högt.

Företaget antog emellertid icke erbjudandet om lån. Med hänsyn till att företaget var i behov av zink för att

Svar på interpellation ang. övervakning av att statliga institutioner följa priskontrollnämndens direktiv.

kunna hålla sin produktion i gång beslöt riksnämnden den 21 oktober i samråd med industrikommissionen att 50 ton zink skulle säljas till företaget. Redan den 18 oktober hade priskontrollnämnden meddelat riksnämnden att nämnden, med hänsyn till att världsmarknadspriset på zink gått upp betydligt, godkänt en höjning av priset på zink från 1 krona 12 öre till 1 krona 41 öre per kilogram. Det pris, vartill riksnämnden sålde ifrågavarande zinkparti till företaget, utgjorde 1 krona 40 öre per kilogram.

I början av oktober utlämnades till tre andra företag sammanlagt 70 ton zink såsom lån, varvid garantipriset på grund av ovannämnda felaktiga notering sattes för högt. Justering av garantipriset har emellertid sedermera verkställts. Räntan för hela lånetiden kommer att räknas på det sänkta garantipriset.

I det i interpellationen avsedda fallet har således riksnämndens prissättning vid försäljning av zink icke överstigit det av priskontrollnämnden godkända priset. Över huvud taget sker all försäljning från reservlagren till priser, som bestämts av priskontrollnämnden. Därest i något fall av priskontrollnämnden fastställda normer för prissättningen saknas, tillämpas gällande världsmarknadspris. Självfallet böra dessa regler gälla vid all försäljning från statliga myndigheters sida.

Vidare anförde:

Herr SEFVE: Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet få framföra mitt tack för det tillmötesgående svaret på min interpellation.

Vid en jämförelse mellan de av fru statsrådet lämnade uppgifterna och dem jag tidigare erhållit förefaller det ingalunda säkert, att det är samma företag och samma affärshandlingar, som åsyftas i statsrådets beskrivning av vad som

förevarit och i min interpellation. I det förra fallet skulle företaget ha begärt att få köpa 200 ton zink, i det senare blott cirka 100 ton. I det förra fallet erbjöd riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap företaget att få låna 50 ton under sex månader och beslöt först avsevärt senare, den 21 oktober, att 50 ton zink skulle få säljas. I det senare erbjöds redan den 2 oktober lån av cirka 50 ton från lager men antyddes i samma brev, att lånekvantiteten eventuellt skulle framdeles få köpas i fast räkning. Det finns således stora likheter men samtidigt vissa olikheter. Jag tillåter mig därför att hålla mig till de uppgifter, som jag tidigare erhållit.

Enligt dessa erbjuder sig riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap i skrivelse av den 2 oktober att låna ett visst företag cirka 50 ton råzink mot en lånegaranti på 80 000 kronor i kontanta medel eller i form av bankgaranti utan tidsbegränsning. Garantibeloppet har beräknats efter ett pris av kronor 1: 60 per kg på lager. Låneränta med 3 procent per år på zinkens värde efter ett pris av kronor 1: 60 per kg, d. v. s. på garantisumman, skall erläggas av företaget.

Och så tillfogas: »För den händelse Ni framdeles skulle medgivas rätt inköpa ovannämnda lånekvantitet i fast räkning, förbinder Ni Eder att erlagga vid försäljningstillfället gällande marknadspris i Sverige, dock lägst kronor 1: 60 per kg på lager.»

Det märkliga är nu, att priset på råzink vid denna tid var kronor 1: 12 per kg och fastställt av statens priskontrollnämnd den 14 september och kungjort i dess meddelande nr 1073. Företaget skulle icke desto mindre förbinda sig att inköpa zinkpartiet till ett pris av lägst kronor 1: 60, d. v. s. till ett pris, som med närmare 50 procent översteg priskontrollnämndens maximipris, och således betala 24 000 kronor för mycket på de erbjudna 50 tonnen zink.

Svar på interpellation ang. övervakning av att statliga institutioner följa priskontrollnämndens direktiv.

I sitt svar framhåller fru statsrådet, att det åsatta priset kronor 1: 60 per kg blivit satt av misstag. Vederbörande skulle ha förväxlat prisen på zink och bly och förväxlingen skulle ha ägt rum vid noterandet per telefon av varunoteringar från Tidningarnas telegrambyrå. Ja, misstag kunna ju alltid ske i olika sammanhang, men jag tillåter mig framhålla, att vederbörande tjänsteman handlat mycket egendomligt, om en förväxling skulle ha uppkommit på så sätt. Kan riksnämnden verkligen lämna skriftliga offerter och förbindelser rörande stora kvantiteter och belopp på grundval av anteckningar, som noterats per telefon, när priskontrollnämndens priser finnas tillgängliga i dess tryckta meddelanden? Hade man blott tittat i det förut nämnda meddelandet nr 1073, som gällde den 2 oktober, hade misstaget knappast kunnat göras. Och hade vederbörande tjänsteman och de tjänstemän, som skulle ha kontrollerat honom, likväl förväxlat bly och zink, skulle priset ha satts, inte till kronor 1: 60 utan till mer än kronor 1: 70, ty av i detta meddelande upptagna priser på olika blysorter finns det inget, som är lägre än kronor 1: 72. Hade det verkligen varit fråga om bly, skulle således staten ha åsamkats en förlust av 6 000 kronor. Jag utgår då ifrån, att inte avsikten varit att lämna ett förmånligt erbjudande avsevärt under priskontrollnämndens pris.

Fru statsrådet säger i sitt interpellationssvar, att det pris, som vid denna tidpunkt gällde för zink, inte var 1: 60 kr./kg, som det av misstag satts till, utan 1: 41 kr./kg. Enligt de uppgifter jag fått höjdes priset till 1: 41 kr./kg först den 20 oktober. Denna prishöjning meddelades i priskontrollnämndens meddelande nr 1083 av den 22 oktober och kunde således ej tjäna som rättesnöre för riksnämnden i en skrivelse av den 2 oktober. Möjligt är givetvis, att en höj-

ning ägt rum före den 2 oktober, om vilken jag inte fått någon uppgift.

Även i andra avseenden företer den här affären en del egendomligheter. Enligt priskontrollnämndens bestämmelser skola maximipriserna gälla efter betalning inom 30 dagar, antingen kontant med en kassarabatt av 1½ procent eller netto per 3 månaders accept från avsändningsdatum. Då betalning erlägges i förskott eller vid likvid mot dokument, skall 2 procent kassarabatt lämnas. I detta fall däremot, där ett företag erbjudes låna en viss kvantitet vara mot förbindelse att köpa densamma, om riksnämnden så medger, skall det dels omedelbart ställa lånegaranti i kontanta medel eller i form av bankgaranti och dels erlägga låneränta efter 3 procent per år från dags dato. Skulle företaget få köpa partiet, finns ingen bestämmelse i offerten, att det skulle få tillbaka den erlagda räntan eller få de rabatter som priskontrollnämnden bestämt. Även på så sätt framtingas således ett högre pris än det som priskontrollnämnden fastställt.

Principen för försäljningar från statens lager är tydligen den, att priset bestämmes, inte av inköpspriset utan av det pris som måste erläggas för återpåfyllning av lagret. Principen är såvitt jag förstår sund och är endast en konsekvens av att det i stort sett inte är vissa priser som stigit utan den svenska kronans värde som fallit. Men konsekvensen av detta betraktelsesätt bör vara, att även enskilda företagare tillåtas tillämpa samma princip. Det förefaller dock som om detta inte så sällan skulle förmenas dem. Senast i går hade jag tillfälle att konstatera detta. Vissa restauratörer framförde då inför 1944 års nykterhetskommitté klagomål över att priskontrollnämnden, när den satte priserna för deras varor, beräknade dessa efter de kostnader, som en gång i ett helt annat prisläge

Svar på interpellation ang. övervakning av att statliga institutioner följa priskontrollnämndens direktiv.

nedlagts på vissa nödvändiga anordningar i restauranterna, men däremot inte tog hänsyn till vad det skulle kosta att skaffa dem nu.

Detta är tydligen en praxis som direkt strider mot den av riksnämnden tillämpade. Denna sätter först, visserligen av misstag, ett pris som avsevärt överstiger maximipriset men säger dessutom, att vederbörande köpare skall betala vid försäljningstillfället gällande marknadspris, dock lägst ett visst pris. Om priset stiger, skall således det nya högre priset tillämpas, trots att varan inköptes avsevärt billigare. Om priset faller, skall däremot ingen prissänkning få äga rum.

Fru statsrådet säger i sitt svar, att all försäljning från reservlagren sker till priser, som bestämts av priskontrollnämnden. Det är glädjande, om så är fallet. Vid det tillfälle, som åsyftades i min interpellation, kom ju aldrig något köp till stånd på de förelagda villkoren, vilka ju blevo ändrade. Det är emellertid med tillfredsställelse jag konstaterar, att fru statsrådet i sitt svar, för vilket jag ännu en gång tackar, delar min uppfattning, att priskontrollnämndens regler böra gälla vid all försäljning från statlig myndighets sida.

Chefen för folkhushållningsdepartementet, statsrådet fru **KOCK**: Herr talman! Det är ganska svårt att här gå in på en diskussion, huruvida det fall, som interpellanten påtalat, och det fall, som riksnämnden, när den gått igenom sina handlingar från ifrågavarande period, funnit vara det som åsyftas i interpellationen, äro identiska. Emellertid gälla ju samma principer för alla affärer som gjorts under denna period. Riksnämnden har själv meddelat, att i de fall, där det felaktiga priset, 1: 60 kronor, noterats, har rättelse skett och garantibeloppet samt räntan på garantibeloppet beräknats efter det riktiga priset, 1: 40 kronor, som var världsmark-

nadspriset vid den tid, då lånekontraktet skulle tecknas. Att riksnämnden, när det gäller lån, åsätter ett pris, som överensstämmer med världsmarknadspriset, förklaras därav, att det gäller en transaktion framåt i tiden, som kan resultera i ett köp, och att priskontrollnämnden kan komma att anpassa sitt pris efter världsmarknadspriset. Vid detta tillfälle låg priskontrollnämndens pris mycket långt under världsmarknadspriset. Den hade inte haft anledning att göra någon justering. Den gör sina justeringar efter de aktuella fall, som komma upp i samband med importaffärer, och i detta fall fick den anledning att justera priset upp till världsmarknadspriset i samband med att den transaktion som riksnämnden här åberopar gjordes.

Jag vill mycket starkt understryka, att det gällde ett lån, och att vederbörande har rätt att, när lånetiden går ut, begära att få köpa partiet eller själv inköpa ett annat parti och återbetala lånet från riksnämnden in natura. Det är en omständighet, som man inte får glömma bort i detta sammanhang. Vad räntan beträffar är det väl ganska klart, att riksnämnden inte skall finansiera lagerhållning åt privatpersoner, som behöva lager för sin produktion. Riksnämnden har inköpt vissa lager och skall hålla dem vid en viss nivå. Om den lånade ut till en privatperson utan någon som helst ersättning, skulle det betyda, att riksnämnden finansierade dennes lagerhållning under tiden. I fråga om återanskaffningspriset som grund för prissättningen är det skillnad mellan varor tillverkade inom landet och importvaror. För de senare tillämpas principen med återanskaffningspriset över hela linjen. Över huvud taget måste man säga, att riksnämnden icke kan medverka till att privatpersoner skulle kunna använda sig av riksnämndens lager för någon sorts spekulation i prisförändringar, utan den måste ju

Svar på interpellation ang. övervakning av att statliga institutioner följa priskontrollnämndens direktiv.

tillämpa den sunda principen, att den skall vara garderad mot prisförändringar vid eventuell försäljning. Om lånekontrakt utbytes mot försäljningskontrakt eller försäljning sker direkt och det inte är fråga om låneaffär, tillämpas det för dagen gällande, av priskontrollnämnden satta priset.

Herr SEFVE: Herr talman! Jag förstår mycket väl den ståndpunkt, som statsrådet intar när det är fråga om ett lån, och ifrågavarande erbjudande från riksnämnden gällde ju även i första hand ett lån. Men det som gör detta fall så egendomligt är det tillägg, som står i skrivelsen. Där står det, att företaget skall förbinda sig att, om det medges köpa, betala ett pris, som då avsevärt överstiger icke bara världsmarknadspriset — det berodde ju på ett misstag — utan i ännu högre grad det pris, som åsattes av priskontrollnämnden. Det är således icke lånet i och för sig utan den köpeklausul som finns intagen som gör, att det hela förefaller mig märkvärdigt.

Chefen för folkhushållningsdepartementet, statsrådet fru KOCK: Jag vill bara påpeka, att om priskontrollnämndens pris skulle falla under detta minimipris, har företaget möjlighet att köpa i marknaden till det lägre priset och återlämna lånet av metallen, d. v. s. inte låta det gå till verkligt köp.

Herr SEFVE: Ja, det är självfallet, att det bör vara så. Denna passus är emellertid inte formulerad på det sättet. Där står: »För den händelse Ni framdeles skulle medgivas att inköpa ovannämnda lånekvantitet i fast räkning, förbinder Ni Eder att erlægga vid försäljningstillfället...» o. s. v. Kan man tolka det så som statsrådet gör, förfaller ju detta.

Chefen för folkhushållningsdepartementet, statsrådet fru KOCK: Det till-

kommer låntagaren att välja mellan att påfordra köp eller att återlämna den lånade kvantiteten. Riksnämnden tvingar honom inte att köpa densamma av nämnden.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6.

Föredrogos vart efter annat:

statsutskottets utlåtanden:

nr 231, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1948/49, i vad propositionen avser utrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 232, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1948/49, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 236, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1948/49, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde; och

nr 242, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa frågor om befrielse från betalningsskyldighet till kronan; samt

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 61 § 1 mom. lagen den 14 juni 1918 (nr 422) om fattigvården, m. m.; och

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring av övergångsbestämmelserna till lagen den 18 april 1935 (nr 113) med vissa bestämmelser om arbetsförmedling.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

Utgifter å tilläggsstat I (jordbruksärenden). — Interpellation ang. det s. k. martyravtalet mellan handelskommissionen, industrikommissionen och priskontrollnämnden.

§ 7.

Utgifter å tilläggsstat I (jordbruksärenden).

Föredrogs jordbruksutskottets utlå-
tande nr 69, i anledning av Kungl.
Maj:ts proposition angående utgifter å
tilläggsstat I till riksstaten för budget-
året 1948/49, såvitt propositionen avser
jordbruksärenden, jämte i ämnet väckta
motioner.

Punkterna 1 och 2.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3.

Fiskerilånefonden.

Sedan punkten föredragits, yttrade

Herr SKOGLUND i Umeå: Herr tal-
man! Jag beklagar, att Kungl. Maj:t här
inte kunnat vara mera lyhörd för vad
fiskeristyrelsen på denna punkt anfört.

Genom riksdagsbeslut har ganska nyligen skett en ökning av de maximi-
belopp för fiskelånen som skola kunna
utbetalas, och enbart detta kommer na-
turligtvis att ställa ökade anspråk på
fiskerilånefonden som sådan. Därtill
kommer den modernisering och ratio-
nalisering av fisket som inletts och all-
fort pågår, framför allt på den svenska
ostkusten, och som gör fonden ännu
mera ansträngd, oavsett beslutet om en
ökning av lånebeloppens maximistorlek.
Som det nu är och som det kommer att
bli genom det här förslaget komma alla
de som få med denna låneverksamhet
att göra att ställas i ett mycket besvär-
ligt predikament.

Jag kan ju nämna, att vi under hand
från fiskeristyrelsen fått veta, att fiske-
rinämnderna måste göra en gradering
av dem som komma och ansöka om lån,
därför att endast en mycket liten del
av de lånesökande kan påräkna att er-
hålla dylika, även om mycket starka
skäl kunna anföras för behov därav.

Jag förstår givetvis anledningen till
det ståndpunktstagande som här skett
inom Kungl. Maj:ts kansli, men å andra
sidan måste jag beklaga, att man inte
kunnat i högre grad villfara fiskeristy-
relsens begäran. Som frågan nu ligger
till skall jag emellertid inskränka mig
till att uttala en förväntan, att Kungl.
Maj:t så snart det blir möjligt skall vill-
fara vad fiskeristyrelsen här anhållit om.

Vidare anfördes ej. Utskottets hem-
ställan bifölls.

§ 8.

**Interpellation ang. det s. k. martyravtalet
mellan handelskommissionen, industri-
kommissionen och priskontrollnämnden.**

Ordet lämnades på begäran till

Herr FAHLMAN, som anförde: I sam-
band med en anmälan till JO mot han-
delskommissionen har framkommit ett
förhållande, som torde vara förtjänt av
en närmare granskning. Enligt uppgift
skulle mellan handelskommissionen, in-
dustrikommissionen och priskontroll-
nämnden den 8 maj 1947 ha ingåtts en
överenskommelse, enligt vilken handels-
kommissionen tills vidare skulle ta tör-
narna från den licensökande allmän-
heten för den långsamma behandlingen
av ärendena i syfte att bereda industri-
kommissionen och priskontrollnämnden,
som då icke voro tillräckligt rustade
mot den i samband med import-
stoppet följande anhopningen av licens-
ärenden, erforderlig arbetsro.

Uppgiften härom har hemlighållits
ända till helt nyligen, då den offent-
liggjorts i en förklaring från handels-
kommissionen till JO. I anledning därav
har industrikommissionen och pris-
kontrollnämnden beretts tillfälle inkom-
ma med egna yttranden i saken. Dessa
organ synas ha en helt annan uppfatt-
ning än handelskommissionen om vad
som avsetts med överenskommelsen och

Interpellation ang. åtgärder för ökning av de mindre företagens export. — Interpellation ang. viss av priskontrollnämnden medgiven befrielse från priskontrollmärkningen av skor, m. m.

om dess innehåll. Enligt vad som framkommit i priskontrollnämndens yttrande skulle nämnden över huvud taget ej ha varit representerad vid något sammanträde mellan kommissionerna den 8 maj 1947, och ej heller vid något annat tillfälle har nämnden medverkat till en sådan överenskommelse. Ej heller industrikommissionens uppfattning av vad som avsetts överensstämmer helt med handelskommissionens redogörelse.

Därför synes det vara anledning att begära ett offentligt klarläggande av vad som faktiskt förekommit i detta sammanhang. Att offentlighetsprincipen på grund av avtalets hemlighållande åsidosatts på ett ur demokratisk synpunkt synnerligen betänkligt sätt torde vara klart. Huruvida detta skett med vederbörande ytterst ansvarige statsråds medverkan är dock ännu ej klarlagt. Därför torde redogörelsen för denna överenskommelse även böra omfatta sistnämnda fråga.

Med anledning av vad sålunda förekommit får jag anhålla om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet få framställa följande fråga:

Är statsrådet villig lämna en uttömmande redogörelse för omständigheterna kring det s. k. martyravtalet mellan handelskommissionen, industrikommissionen och priskontrollnämnden?

Denna anhållan bordlades.

§ 9.

Interpellation ang. åtgärder för ökning av de mindre företagens export.

Herr OHLIN erhöll på begäran ordet och yttrade: Den ekonomiska politiken går för närvarande bl. a. ut på att uppmuntra den svenska exporten av varor till utlandet. Att åstadkomma en tillräcklig ökning av denna kommer säkerligen att möta stora svårigheter. För att över-

vinna dessa planeras olika åtgärder. Sålunda har det upplysts, att myndigheterna vid tilldelning av byggnadstillstånd avse att beakta exportintressena. I pressen har meddelats, att i första hand de större exportföretagen skola erhålla särskilda lättnader i fråga om tilldelning av valuta för betalning av ur exportsynpunkt viktig import. Det torde ligga i sakens natur, att de större företagen ha lättare än de många mindre över hela landet spridda företagen att hålla en sådan kontakt med myndigheterna att de omedelbart kunna draga full nytta av de exportstimulerande åtgärder som förberedas. Dessutom ha de ofta svårt att på egen hand utföra de marknadsundersökningar i utlandet och vidtaga de åtgärder i övrigt som tarvas för en exportexpansion för deras del. De mindre företagens möjligheter att delta i den avsedda exportökningen kräva därför utan tvivel särskild uppmärksamhet från myndigheternas sida. Härom torde allmän enighet råda.

Med stöd av ovanstående anhåller jag värdsamt om andra kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet få rikta följande interpellation:

Vilka särskilda åtgärder avser regeringen att vidtaga för att under de närmaste åren underlätta en ökning av de mindre företagens export?

Denna anhållan bordlades.

§ 10.

Interpellation ang. viss av priskontrollnämnden medgiven befrielse från priskontrollmärkningen av skor, m. m.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr FALLA, som anförde: Herr talman! Genom ett intermezzo för en tid sedan på priskontoret i Stockholm har

Interpellation ang. viss av priskontrollnämnden medgiven befrielse från priskontrollmärkningen av skor, m. m.

avslöjats, att Kooperativa förbundet erhållit priskontrollnämndens tillstånd att slippa P-stämpla och förse med märklappar vissa skor, som för KF:s räkning tillverkats vid fabriker i Nordingrå, Moheda och Örebro.

Detta förhållande har väckt åtskillig uppmärksamhet. Enligt bestämmelserna, som äro av generell innebörd, skall en viss del av de skor, som tillverkas av ett företag, utgöras av priskontrollerade typer och stämplas i botten och, när de saluföras, dessutom vara försedda med särskild prislapp. Enskilda fabrikanter och skohandlare ha vid olika tillfällen gjort framställning om befrielse från märkningen, men ha dessa av priskontrollnämnden avvisats. KF synes emellertid redan 1942 ha medgivits befrielse från såväl bottenstämplingen som prislappsmärkningen för ifrågavarande skor. Anledningen till detta undantag för KF:s del torde vid dess genomförande ha varit, att de skotyper, för vilka KF anhöll om befrielse, då voro billigare än motsvarande P-skotyper enligt den tilltänkta prislistan. Priskontrollnämndens beslut om befrielse gick dessutom ut på att skorna i fråga skulle få rapporteras såsom P-skor och således ingå i P-skokvoten.

Denna ursprungliga befrielse har stått kvar orubbad även sedan P-skotillverkningen kommit att spela en allt större roll genom sin inverkan på lädertilldelningen och kraven på att denna skulle omfatta en allt större del av företagets produktion skärpts.

Det är måhända ej så mycket att säga därom att priskontrollnämnden velat premiera de företag, som tillhandahållit skor till priser under de fastställda, genom att befria dem från P-märkningen. Vad man däremot kan anmärka på är att enskilda företagare, som haft samma förutsättningar för nämnda befrielse, vägrats sådan av priskontrollnämnden. Minst lika anmärkningsvärt är väl även, att den KF

medgivna dispensen icke bekantgjorts utan hemlighållits. Detta måste anses tyda på att mannamån förelegat.

När de enskilda företagen gjort motsvarande framställningar om befrielse, vilka avvisats, har priskontrollnämndens motivering varit, att prislapparna skulle utgöra dels reklam för P-skorna och dels en säkerhetsåtgärd för konsumenterna, som vid köp genast skulle kunna se priset. Oavsett den eventuella hållbarheten av denna motivering har emellertid KF medgivits befrielse från märkningen.

Härtill kommer dessutom, att det priskontrollnämndens förtroende, som i detta avseende uteslutande visats i förhållande till KF, tydligen missbrukats, enär en del av de till detta konsortium anslutna skofabrikerna i sin P-kvot upptagit skopartier, som ej uppfyllt prisfordringarna. Prislappsmärkningen försäkrar även de enskilda skohandlarna extra besvär och kostnader. Detta har varit särskilt besvärande då skopriserna ändrats och följaktligen alla lappar måste bytas ut. På enskilt skohandlarhåll har man ansett det tillräckligt med stämplingen i botten och skyldigheten att anslå P-skoprisförteckningen i butikerna.

Sedan detta förhållande avslöjats kan man icke helt frigöra sig från misstanken att motsvarigheter kunna finnas på andra håll inom kommissionsväsendet, vilka på samma sätt som i det här ifrågavarande fallet inkräkta på principen om allas likhet inför lagen. Visserligen är denna princip satt i fara genom att de lagliga domstolarna numera i allt större utsträckning undandragas prövningsrätten beträffande i administrativ ordning utfärdade påbud, men med desto större styrka måste kraven ställas på att densamma likväl hålles i absolut helgd såsom en av de väsentligaste förutsättningarna för en demokratisk rättsstat.

I detta syfte känner jag mig föranlå-

Interpellation ang. viss av priskontrollnämnden medgiven befrielse från priskontrollmärknings av skor, m. m.

ten att anhålla om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet få framställa följande frågor:

Är statsrådet villig lämna en redogörelse för omständigheterna kring den av priskontrollnämnden medgivna befrielsen för vissa till Kooperativa förbundet anslutna skofabriker och skobutiker att slippa priskontrollmärknings av skor?

Vad är anledningen till att denna befrielse, som icke medgivits enskilda skofabrikanter och skohandlare med samma förutsättningar därför, icke bekantgjorts?

Är statsrådet beredd att låta verkställa en översyn av kommissionsväsendet i sin helhet i syfte att skapa verk samma garantier för att principen om allas likhet inför lagen hålles i helgd?

Denna anhållan bordlades.

§ 11.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 12.21 em.

In fidem:

Gunnar Britth.
